

MAH/MUL/ 03051/2012

ISSN:2319 9318

April To June 2018 Issue-28, Vol-01

Date of Publication 30 April 2018

Editor Dr. Bapu g. Gholap

(M.A.Mar.& Pol.Sci., B.Ed.Ph.D.NET.)

विद्येविना मित गेली, मतीविना नीति गेली नीतिविना गति गेली, गतिविना वित्त गेले वित्तविना शुद्र खचले, इतके अनर्थ एका अविद्येने केले

-महात्मा ज्योतीराव फुले

विद्यावार्ता या आंतरविद्याशाखीय बहुभाषिक त्रैमासिकात व्यक्त झालेल्या मतांशी मालक, * प्रकाशक, मुद्रक, संपादक सहमत असतीलच असे नाही. न्यायक्षेत्र:बीड

"Printed by: Harshwardhan Publication Pvt.Ltd. Published by Ghodke Archana Rajendra & Printed & published at Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.,At.Post. Limbaganesh Dist, Beed -431122 (Maharashtra) and Editor Dr. Gholap Bapu Ganpat.

Reg.No.U74120 MH2013 PTC 251205

At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed Pin-431126 (Maharashtra) Cell:07588057695,09850203295 harshwardhanpubli@gmail.com, vidyawarta@gmail.com

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors / www.vidyawarta.com

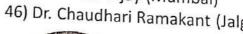
Date of Publication 30 April 2018

International Multilingual Research Journal

Editorial Board & Advisory Committee

- 1) Dr. Vikas Sudam Padalkar (Japan)
- 2) M.Saleem, Sialkot (Pakistan)
- 3) Dr. Momin Mujtaba (Saudi Arebia)
- 4) N.Nagendrakumar (Sri Lanka)
- 5) Dr. Wankhede Umakant (Maharashtra)
- 6) Dr. Basantani Vinita (Pune)
- 7) Dr. Upadhya Bharat (Sangali)
- 8) Jubraj Khamari (Orissa)
- 9) Krupa Sophia Livingston (Tamilnadu)
- 10) Dr. Wagh Anand (Aurangabad)
- 11) Dr. Ambhore Shankar (Jalna)
- 12) Dr. Ashish Kumar (Delhi)
- 13) Prof.Surwade Yogesh (Satara)
- 14) Dr. Patil Deepak (Dhule)
- 15) Dr. Singh Rajeshkumar (Lucknow)
- 16) Dr. Ashlesha Mungi (Baramati)
- 17) Dr. Patwari Vidya (Jalna)
- 18) Dr. Maske Dayaram (Hingoli)
- 19) Dr. Padwal Promod (Waranasi)
- 20) Dr. Lokhande Nilendra (Mumbai)
- 21) Dr. Narendra Pathak (Lucknow)
- 22) Dr.Bhairulal Yadav (West Bangal)
- 23) Dr.M.M.Joshi, (Nainital)

- 24) Dr. Sushma Yadav (Delhi)
- 25) Dr. Seema Sharma (Indor)
- 26) Dr. Choudhari N.D. (Kada)
- 27) Dr. Yallawad Rajkumar (Parli v.)
- 28) Dr. Yerande V. L.(Nilanga)
- 29) Dr. Awasthi Sudarshan (Parli v.)
- 30) Dr. Prema Chopde (Nagpur)
- 31) Dr Watankar Jayshree
- 32) Dr. Saini Abhilasha,
- 33) Dr. Vidya Gulbhile (M.S.)
- 34) Dr. Kewat Ravindra (Chandrapur)
- 35) Dr. Pandey Piyush (Delhi)
- 36) Dr. Suresh Babu (Hydarabad)
- 37) Dr. Patel Brijesh (Gujrat)
- 38) Dr. Trivedi Sunil (Gujrat)
- 39) Dr. Sarda Priti (Hydarabad)
- 40) Dr. Nema Deepak (M.P.)
- 41) Dr. Shukla Neeraj (U.P.)
- 42) Dr. Namdev Madumati (M.P.)
- 43) Dr. Kachare S.V. (Parli-v)
- 44) Dr. Singh Komal (Lucknow)
- 45) Dr. Pawar Vijay (Mumbai)

Govt. of India, **Frade Marks Registry**

Note: The Views expressed in the published articles, Research Papers etc. are their writers own. 'Printing Area' dose not take any libility regarding appoval/disapproval by any university, institute, academic body and others. The agreement of the Editor, Editorial Board or Publication is not necessary. Disputes, If any shall be decided by the court at Beed (Maharashtra,

http://www.printingarea.blogspot.com

विद्यादाताः Interdisciplinary Multilingual Refereed Journal विकास के प्राप्ता करणा

15SN: 2319 9310 MIRROF In Indian Economy Prof. Seema Nair, Nashik 15) A STUDY ON MICROFINANCE SECTOR IN DEVELOPING COUNTRY INDIA 15) A STUDY ON MICROFINANCE SECTOR IN DEVELOPING COUNTRY INDIA 16) Epidemiology of sickle cell disorder: The rural scenario(male) in Naigaon 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 18) TASK- BASED ENGLISH LANGUAGE LEARNING TO IMPROVE WRITING SKILL AMON 17BB 18) TASK- BASED ENGLISH LANGUAGE LEARNING TO IMPROVE WRITING SKILL AMON 19) Make in India and indian Economy 19) Make in India and indian Economy 19) Make in India and indian Economy 190 u. u. said animation attraction and animation attraction animation attraction animation attraction animation anima	MAH MUL0305172012 Issue-28, Vol-01	
15 A STUDY ON MICROFINANCE SECTOR IN DEVELOPING COUNTRY INDIA 1164	ISSN: 2319 3000	
15 A STUDY ON MICROFINANCE SECTOR IN DEVELOPING COUNTRY INDIA 1164	14) Impact of GST in Indian Economy	162
15) A STUDY ON MICROFINANCE SECTOR IN DEVILOPING COUNTRY INDIA 15) Prof. Nitin C. Popat 16) Epidemiology of sickle cell disorder: The rural scenario(male) in Nalgaon 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17/ IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING TECHNOLOGY IN EFFECTIVE	prof Seema Nair, Nastuk	2426324662243749914444
Prof. Nitin C. Popal 16) Epidemiology of sickle cell disorder: The rural scenario(male) in Naigaon 171 (16) Epidemiology of sickle cell disorder: The rural scenario(male) in Naigaon 172 (17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 173 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 174 (17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 175 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 176 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 177 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 178 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 179 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 170 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING TO ELECTION TO ELECTION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING TO ELECTION TO E	THE PROPERTY OF THE PROPERTY O	1
Prof. Nitin C. Popat 16) Epidemiology of sickle cell disorder: The rural scenario(male) in Naigaon 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 18) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 18) IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING TO HEAD TO THE TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING TO HEAD TO THE TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING TO HEAD TO THE TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING TO IMPORTANT TO THE TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING TO IMPORTANT	15) A STUDY ON MICROFINANCE SECTOR IN DEVICE.	1164
16 Epidemiology of sickle cell disorder: The rural scenario(male) in Naigaon	e stiels C PODAL	,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,
Sanap N. P., Dist. Namueus 174 174 175	The sural scenario(male) in Naigaon	
तु Sanap N. P., Dist. Name कर्म स्थान कर्म कर्म कर्म कर्म कर्म कर्म कर्म कर्म	ac) Epidemiology of sickle cell disorder: The rural scenario,	1171
17 MPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17 MPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY IN EFFECTIVE LEARNING PROCESS 17 MR. Sanjeev Kumar & Dr. Santosh Sharma, SVSU, Mrt. 17 MR. Sanjeev Kumar & Dr. Santosh Sharma, SVSU, Mrt. 17 MR. Sanjeev Kumar & Dr. Santosh Sharma, SVSU, Mrt. 17 MR. SILL AMON. 17 MR. SILL AMON. 17 MR. SILL AMON. 17 MR. SILL AMON. 18 MR. Santosh Laxman kumar, DELOOR 19 Make in India and Indian Economy 18 MR. Santosh India and Indian Economy 18 MR. Santosh Indian Research 19 Make in India and Indian Economy 18 MR. Santosh Indian Research 19		
17 IMPORTANCE OF EDUCATION TECHNOLOGY 174 174 175	Sanap N. 1., Proceedings	
ति प्रति । प्रति चारासाहेव आंबेडकरांचे कृषिविषयक धोरण व आजचे वास्तव हर्ण व अनुसूचित जातीतील परिस्तंतवारी घळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव प्रति अप प्रिस प्रीक्षक — संत गोग चुंभार (1100) (121) (132) (143) (144) (154) (155) (156) (165) (165) (175) (175) (176) (176) (177)	* ************************************	1174
18) TASK- BASED ENGLISH LANGUAGE LEARNING TO IMPROVE WRITING SKILL AMOUNT 19) Make In India and Indian Economy 182 19) Make In India and Indian Economy 182 19) Make In India and Indian Economy 182 190 190 190 190 190 190 190 190 190 190 190 190 190 19	The Principle of the Survey of	,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,,
18) TASK- BASED ENGLISH LANGUAGE LEARNING TO IN 19 Dr. Sudam Laxman kumar, DELOOR 19) Make In India and Indian Economy 182 19) Make In India and Indian Economy 182 190	Mr. Sanjeev Kuma.	
19) Make In India and Indian Economy 182 Gadhave V. V., Dis. Satara 190 Z0) राजर्षी शाह, आणि सामाजिक त्याम 190 XI. एस. आर. मंझा, औरमाबाद 193 Z1) रांत जनाबाईच्या कवितेतील विद्वल दर्शन 193 Z2) दिल्ली - गृंबई इंडस्ट्रीअल फॉरिडॉर ऑण स्मार्ट औरमाबाद 195 XI. इॉ. जानेश्वर जिमे, औरमाबाद 195 XII. इॉ. जानेश्वर जिमे, औरमाबाद 198 Z3) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांने कृषिविषयक धीरण व आजंचे वास्तव 198 Z3) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांने कृषिविषयक धीरण व आजंचे वास्तव 198 Z4) अनुस्विच्य जातीनील महिलांबर आधुनिकतेचा परिणाम: 1101 YI. इं. मारोली कसाब, जि. लालुर 1105 XII. इं. मारोली कसाब, जि. लालुर 1110		1178
19) Make In India and Indian Economy 182	18) TASK- BASED ENGLISH AT DELOOR	
19 Make In India and Indian Economy 182 Gadhave V. V., Dis. Satara 190	ប្ Dr. Sudam Laxman kumur, 222	
Gadhave V. V., Dis. Satara 20) राजपी शाह, आणि सामाजिक न्याय 90 प्रा. एस. आर. मेझा, औरंगाबाद 93 21) संत जनाबाईच्या कथितेतील विद्वल दर्शन 93 21) संत जनाबाईच्या कथितेतील विद्वल दर्शन 93 22) दिल्ली - मूंबई इंडस्ट्रीअल कॉरिडॉर आणि स्मार्ट औरंगाबाद 95 प्रा. खॅ. आनेश्वर जिमे, औरंगाबाद 95 प्रा. खॅ. जानेश्वर जिमे, औरंगाबाद 98 23) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे कृषिविषयक धेरण व आजचे वास्तव 98 डॉ. नरसिंग कदम, जि.लातुर 98 24) अनुसृचित जातीतील महिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः 101 मेघराज पारसनाथ मेख्राम, नागपुर 105 प्रा. ढॉ. मारोती कसाब, जि. लातुर 105 26) संत परीक्षक — संत गीय वहुंगार 110		1103
20) राजर्थी शाहु आणि सामाजिक न्याम प्रा. एस. आर. मंझा, औरंमाबाद 21) संत जनाबाईच्या कथितेतील थिट्ठल दर्शन हाँ. श्रीराम गोविंद गव्हाणे, जि. गांदेड 22) दिल्ली - मृंबई इंडस्ट्रीअल काँरिडांर आणि स्मार्ट औरंगाबाद प्रा. हाँ. जानेश्वर जिने, औरंगाबाद (195) प्रा. हाँ. जानेश्वर जिने, औरंगाबाद (23) हाँ. बाबासाहेब आविङ्करांने कृषिविषयक धीरण व आजचे वास्तव हाँ. नरसिंग कदम, जि.लातूर (24) अनुसूचित जातीतील पहिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः मेघराज पारसनाथ मेश्राम, नागपूर (1101) 25) मराल्वाङ्मातील परिवर्तनवादी चलवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव प्रा. हाँ. मारोती कसाब, जि. लातूर (1105)	19) Make in India and indian Economy	1182
20) राजर्षी शाहु आणि सागाजिक न्याम 90 प्रा. एस. आर. मंझा, औरंगाबाद 93 21) संत जनाबाईच्या कवितेतील विद्वल दर्शन 93 21) संत जनाबाईच्या कवितेतील विद्वल दर्शन 93 21) संत जनाबाईच्या कवितेतील विद्वल दर्शन 93 22) दिल्ली - मृंबई इंडस्ट्रीअल कॉरिडॉर आणि स्मार्ट औरंगाबाद 95 प्रा. वॉ. जानेश्वर जिनो, औरंगाबाद 95 23) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर्यंने कृषिविषयक धोरण व आजचे वास्तव 98 डॉ. नरसिंग कदम, जि.लातूर 98 24) अनुसूचित जातीतील महिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः 101 मेघराज पारसनाथ मेश्राम, नागपूर 101 25) मरालवाड्यातील परिवर्तनवादी चलवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव 105 प्रा. डॉ. मारोती कसाब, जि. लातूर 110	Gadhave V. V., Dls. Satara	
21) संत जनाबाइंच्या कांबतेतील विद्वल दर्शन 93 21) संत जनाबाइंच्या कांबतेतील विद्वल दर्शन 95 22) दिल्ली - गृंबई इंडस्ट्रीअल कॉरिडॉर आणि स्मार्ट ओरंगाबाद 95 प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर जिपे, औरंगाबाद 98 23) डॉ. बाबासाहेब आंबंडकरांने कृषिविषयक धोरण व आजचे वास्तव 98 डॉ. नरिसंग कदम, जि.लातूर 98 24) अनुसूचित जातीतील पहिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः 101 मेघराज पारसनाथ मेश्राम, नागपूर 101 25) मराटवाड्यातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव 105 प्रा. डॉ. मारोती कसाब, जि. लातूर 105	2.	
21) संत जनाबाईच्या कांवतेतील विद्वल दर्शन 93 21) संत जनाबाईच्या कांवतेतील विद्वल दर्शन 95 22) दिल्ली - मृंबई इंडस्ट्रीआल कॉरिडॉर आणि स्मार्ट ओरंगाबाद 95 प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर जिमे, औरंगाबाद 98 23) डॉ. बाबास्माहेब आंबेडकसंचे कृपिविषयक धीरण व आजचे वास्तव 98 डॉ. नरसिंग कदम, जि.लातूर 98 24) अनुसूचित जातीतील महिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः 101 मेघराज पारसनाथ मेश्राम, नागपुर 101 25) मराठबाड्यातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव 105 प्रा. डॉ. मारोती कसाब, जि. लातूर 105	े 201 राजणी भाह आणि सामाजिक न्याय	[]90
21) संत जनाबाईच्या कांबतेतील विद्वल दर्शन 93 21) संत जनाबाईच्या कांबतेतील विद्वल दर्शन 95 22) दिल्ली - मृंबई इंडस्ट्रीअल कॉरिडॉर आणि स्मार्ट ओरंगाबाद 95 प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर जिमे, औरंगाबाद 98 23) डॉ. बाबास्माहेब आंबेडकरांचे कृपिविषयक धीरण व आजचे वास्तव 98 डॉ. नरसिंग कदम, जि.लातूर 98 24) अनुसूचित जातीतील महिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः 101 मेघराज पारसनाथ मेश्राम, नागपुर 101 25) मराठवाड्मातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव 105 प्रा. डॉ. मारोती कसाब, जि. लातूर 105	े _{राज} क्षार मेचा और्गाबाद	
21) संत जनाबाईच्या कवितेतील बिट्टल दशन 93 हाँ. श्रीराम गोविंद गव्हाणे, जि. नांदेड 95 22) दिल्ली - मूंबई इंडस्ट्रीअल कॉरिडॉर आणि स्मार्ट औरंगाबाद 95 प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर जिपे, औरंगाबाद 98 23) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकसंचे कृषिविषयक धीरण व आजचे वास्तव 98 डॉ. नरसिंग कदम, जि.लातूर 98 24) अनुसूचित जातीतील महिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः 101 भेषराज पारसनाथ मेश्राम, नागपूर 105 25) मराल्याङ्मातील परिवर्तनवादी चलवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव 105 प्रा. डॉ. मारांती कसाब, जि. लातूर 110	MIL CALL AND A CALL AN	ALM STELLES
हाँ. श्रीराम गोविंद गव्हाणे, जि. नांदेड 22) दिल्ली - गूंबई इंडस्ट्रीअल कॉरिडॉर आणि स्मार्ट औरंगाबाद प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर जिगे, औरंगाबाद (195 (198 (23) डॉ. वाबासाहेब आंबेडकरांचे कृषिविषयक धोरण व आजचे वास्तव (198 (24) अनुसूचित जातीतील महिल्लांबर आधुनिकतेचा परिणाम: (24) अनुसूचित जातीतील महिल्लांबर आधुनिकतेचा परिणाम: (1101 (25) मराल्वाङ्मातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव (1105 (26) संत परीक्षक — संत गोरा कुंगार	Q	1103
22) दिल्ली - मृंबई इंडस्ट्रीअल कॉरिडॉर आणि स्मार्ट औरंगाबाद प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर जिमे, औरंगाबाद प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर जिमे, औरंगाबाद 23) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे कृषिविषयक धौरण व आजचे वास्तव [198] 24) अनुसूचित जातीतील महिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः 24) अनुसूचित जातीतील महिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः 1101 मेघराज पारसनाथ मेथ्राम, नागपूर 25) मरालबाड्यातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव प्रा. डॉ. मारोती कसाब, जि. लात्र	21) संत जनाबाह्य्या कावतताल व्यष्टन पर	1195
22) दिल्ली - मृंबई इंडस्ट्रीअल कॉरिडॉर ऑण स्माट आरमाबाद 95 प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर जिमे, औरंगाबाद 98 23) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे कृषिविषयक धोरण व आजचे वास्तव 98 डॉ. नरसिंग कदम, जि.लातूर 198 24) अनुसृचित जातीतील महिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः 101 मेघराज पारसनाथ मेश्राम, नागपूर 105 प्रा. डॉ. मारांती कसाब, जि. लातूर 105	🗕 हाँ. श्रीराम गोबिंद गव्हाण, जि. नादंड	
हुए प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर जिमे, औरंगाबाद 1 1 23 डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे कृषिविषयक धोरण व आजचे वास्तव 98 23 डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे कृषिविषयक धोरण व आजचे वास्तव 98 25 अनुसूचित जातीतील पहिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः 101 भेषराज पारसनाथ मेश्राम, नागपूर 105 25 मराठवाड्यातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव 105 26 संत परीक्षक — संत गीरा कुंभार 1110	- Complete Shipping	
हि प्रा. डॉ. ज्ञानेश्वर जिमे, औरंगाबाद 23) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे कृषिविषयक धोरण व आजचे वास्तव 198 डॉ. नरसिंग कदम, जि.लातूर 24) अनुसृचित जातीतील महिलांबर आशुनिकतेचा परिणामः 1101 मेघराज पारसनाथ मेश्राम, नागपूर 25) मराल्याङ्गातील परिवर्तनवादी चलवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव प्रा. डॉ. मारोती कसाब, जि. लातूर 26) संत परीक्षक — संत गीरा कुंभार	🙄 22) दिल्ली - मुंबई इंडस्ट्रीअल कॉरिडोर आणि स्माट आस्मानाय	1195
23) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे कृषिविषयक धोरण व आजचे वास्तव 198 19	्र <u>च</u> ेन्द्र श्रिके भौताबाद	
तुं 23) डॉ. बाबासाहब आबडकराव कृषाबयका जार 98		
हाँ. नरसिंग कदम, जि.लातूर 24) अनुसूचित जातीतील महिलांबर आधुनिकतेचा परिणामः [] 101 25) मराहवाङ्गातील परिवर्तनवादी चलवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव प्रा. हाँ. मारोती कसाब, जि. लातूर 26) संत परीक्षक — संत गाँग कुंभार	चे २२\ व्ह्रं बाबामाहेब आंबेडकरांचे कृषिविषयक धीरण व आजच वास्तव	1198
भेषराज पारसनाथ मेश्राम, नागपूर 25) मराठवाड्यातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव प्रा. डॉ. मारोती कसाब, जि. लातूर 26) यंत परीक्षक — यंत गींग कुंभार	(a) 23) जार निर्मालया जिल्हाला दे जातिक असम्बद्धाः	1130
भेषराज पारसनाथ मेश्राम, नागपूर 25) मराठवाड्यातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव [] 105 प्रा. डॉ. मारोती कसाब, जि. लातूर 26) यंत परीक्षक — संत गाँग कुंभार	हिंडी, नरीसर्ग कदम, किर्म्स्	
भेषराज पारसनाथ मेश्राम, नागपूर 25) मराठवाड्यातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव प्रा. डॉ. मारोती कसाब, जि. लातूर 26) यंत परीक्षक — यंत गींग कुंभार	व	
25) मराठवाड्यातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव 105 प्रा. हॉ. मारोती कसाब, जि. लातूर 26) संत परीक्षक — संत गोंग कुंभार 1110	24) अनुसूचित जाताताल महिलाबर आधुमनसाना	101
25) मराठवाड्यातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव 105 प्रा. डॉ. मारोती कसाब, जि. लातूर 26) मंत परीक्षक — संत गाँग कुंभार 1110	इ मेघराज पारसनाथ मेश्राम, नागपूर	
प्रा. हा. माराता कसाब, जि. लातूर 26) यंत परीक्षक — संत गाँग चुंभार	\$	
प्रा. हा. माराता कसाब, जि. लातूर 26) यंत परीक्षक — संत गाँग चुंभार	🔰 25) मराठवाड्यातील परिवर्तनवादी चळवळी आणि त्यांचा साहित्यावरील प्रभाव	11105
26) यंत परीक्षक — यंत गाँग कुंभार	🏲 प्रा. डॉ. मारोती कसाब, जि. लातुर	11440
A CONTRACTOR OF THE PROPERTY O		
A CONTRACTOR OF THE PROPERTY O	26) यंत प्रीक्षक — यंत गाम वंशाम	11770
भार आर अवस्था बाह्यमञ्ज, ।वा. बागपूर		11110
***************************************	भार आर अवस्था ताल्याल, जि. योगपूर	

सत्यशोधक साहित्य संमेलने ज्ञाली.मोहन हिवाळे (जालना), गणपत भिसे (परभणी), विलास सिंदगीकर (जळकोट), विङ्गल भंडारे, संजयकुमार मांजरमकर (नांदेड) यांच्या नेतृत्वाखाली अण्णा भाऊ साठे साहित्य संमेलने घेतली जातात.

कालवश गंगाधर पानतावणे यांनी आयुष्यभर अस्मितादर्श चळवळ सुरू केली. माधव गादेकर (लातूर) यांनी समतावादी साहित्य संमेलनाची चळवळ चालविली. भालकीच्या हिरेमठ संस्थानातर्फ महात्मा बसवण्णांच्या नावे साहित्य संमेलने भरविली जातात. फ.म. शहाजिंदे हे मुस्लीम-मराठी साहित्य चळवळ चालवतात. या आणि अशा अनेक परिवर्तनवादी चळवळी आज मराठवाङ्यात सुरू असून या चळवळींतून साहित्यिकांना निश्चितच प्रेरणा मिळते. वर्ग-वर्ण आणि लिंगभेद मिटविण्यासाठी इथल्या कार्यकर्त्यांची धडपड सुरू असून, अशा धडपडीतूनच चळवळी उभ्या राहतात. जातिनिर्मूलन आणि स्त्रीमुक्तीसह सर्व प्रकारच्या शोषणाविरुद्ध चळवळी उभ्या राहिल्या पाहिजेत. तरच समाजातील भेदभाव मिटणार आहेत.

आज मराठवाङ्यात पुन्हा एकदा जातीय अत्याचार, महिला आणि बालकांवरील, मजुरांवरील अत्याचारात वाढ होत असून, जातवादी समूह सक्नीय झाले आहेत. जागतिकीकरणाने चळवळी संपविल्याचा हा परिणाम आहे. साहित्यिकांसमोर हे सर्व बदलण्याचे आव्हान आहे. तत्त्ववेत्त्यांनी आपापल्या परीने जगाचा अर्थ सांगितला आहे. मुद्दा आहे तो जग बदलण्याचा असे मावर्सने सांगितले ते खोटे नाही. साहित्यिक आणि कार्यकर्त्यांनी मिळून हे जग बदलण्यासाठी हातात हात घालून लढण्याची वेळ आली आहे आणि मराठवाडा लढाईत नेहमी पुढे असतो, एवढे खरे.

संत परीक्षक — संत गोरा कुंभार

प्रा. डॉ. व्यंकटेश पोटफोडे मराठी विभाग प्रमुख, श्रीमती राजकमल बा. तिडके महाविद्यालय, मौदा, जि. नागपूर

yototototototototok

गोरोबांचे वास्तब्य तेरहोकी या गावी होते. गोरोबांचा कार्यकाल इ. १२६७ ते १३१७ असा आहे. हें गाव पंढरपूरपासून सुमारे पंचेवीस कोसांवर मराठवाङ्गातील उस्मानाबाद जिल्ह्यात आहे. आज तेथे संत गोरोबांची समाधी पाहायला मिळते. 'ज्ञानेश्वरादी संत मंडळीत गोरोबा सर्वात वडील होते आणि सर्वजण त्यांना गोरोबा काका म्हणत.''

संत गोरोबा हे महाभगवद्भक्त होते. येता जाता, उठता बसता, कामधंदा करीत असतानाही पांडुरंगाचे नामस्मरण करणे हा त्यांचा नित्यक्रम होता. माती तुडवताना प्रेमानंदाने नाचावे हा त्यांचा परमार्थ होता. एकदा गोरोबा माती तुडवत असता त्यांची बायको संती तेथे आपल्या रांगत्या मुलाला तेथेव ठेऊन पाणी आणायला गेली. ते मूल रांगत रांगत जाऊन मातीच्या आळ्यात पडले. ब्रह्मानंदी टाळी लागलेल्या गोरोबांनी मातीबरोबर ते मूलही तुडवले. काही वेळाने संती पाणवङ्गवरून आली आणि पाहते तो मूल कुठेच नाही. सगळा चिखल स्कताने लाल हाालेला होता. मूल मातीत तुडवले गेले हे तिच्या लक्षात आले. तिने रङ्ग रङ्ग आकांत केला. 'आग लागो अशा भजनाला' असे म्हणून ती गोरोबांवर रागावली. नामस्मरणात अडथळा झाल्यामुळे गोरोबाही चिडले आणि चाक घेऊन तिला शिक्षा करायला तिच्या अंगावर धावले. आता तो आपल्यालाही मारणार है तिच्या लक्षात आले. ती पुत्रविरहाने आधीच दुःखी हााली होती. ती म्हणाली, 'माझ्या अंगास हात लावाल

100N: 2319 9318 हिमार विश्वप्राची ज्ञान ज्ञाहे, तो ज्ञान त्रेनचाच ह प्रमान क्षी संदर्भक्त फेलून दिले. कारण नितीमा हाघ त्यांचे हरीय होता. आणि पुन्हा ते भञ्चनानंदात निमम्न ह्याले. हरू क्षेत्र हितस लोडले तसी भोरोजा आपल्याशी बोल्डलही क्त असे पाहन संती एक दिवस त्याचे पाय दावृत हुद्दुल त्याच्याजवळ गेली, पण त्यांनी तिला आपल्या ह्यार राष्ट्री करू दिला नाही. कारण काथ ? तर क्षेत्र प्रणाले, 'त् मला विद्योजाची आण घातली क्रहेंस, तो मला पाळली पाहिजे.'' वास्तविक हात _{ख़ब}ो म्हणजे 'मारणे' या अधनि ती बोलली होती 🚌 तिच्या राज्यांच्या अर्थाचा अनर्थ करून 'हात _{बार्चे}' म्हणजे 'स्पर्श करणे' असा अर्थ गोरोबांनी क्षेत्रं होता. शब्दामागची भावना लभ्यात प्रयायला 🗟 ती त्यांनी घेतली नव्हती. संती म्हणाली, 'अशाने क्षा क्सा होईल ? मजकडून अपराध घडला खरा, ल त्याची क्षमा करून आपण माझा अंगीकार करावा. व्यवस्थारेकोनी तिल्हा निश्चन सांगितल्हे वर्ती, माझा निस्वय आता काही ढळणार नाही.

काही दिवसांनी ती माहेरी गेली. विडलांना म्बं हकिकत सांगितली. ती म्हणाली, 'पतीने माझा या केल्यामुळे आमचा वंश खुंटल्यासारखा झाला 🚟 तरी माझी धाकटी बहीण रामी हिच्याशी त्यांचे ^{हम} करून चा म्हणजे वंशवृद्धी होईल. मुलीची ही ^{रता} पाहून त्यांना फार वाईट वाटल्डे. त्यांनी गोरोबा ^{आणि सभी} यांचा विवाह केल्म. त्यानंतर त्यांनी गोरोबांना विनी केली, 'हरिचे दास तुम्ही सञ्जन, तुम्हा लहान ^{थेर नाही}। दोपींचेही समान पाळण कीजे, आण विठूची पति॥' आपल्या सासऱ्याने घातलेली आण गोरोबांनी ^{हिस्सावंस} मान्य केली. ते आपल्या दोन्ही बायकांना ^{गोवत} पेऊन आपल्या गावी तेरहोकीस आले आणि ^{ह्या} रोपीना समभावाने वागवू लागले. समभावाने म्हणजे ^{पहिलीप्रमाणेच} दुसरीच्याही आंगास त्यांनी कथी स्पर्श केला नाही. तेव्हा एक दिवस संती गोरोबांना म्हणाली, भाइति एक अशी दशा झाळी ती झाळी, पण माहति भारत वरा झाल्य जा र बिहणही तुमच्या मनास येत नाही ? त्या विगारीने गुमचा काय अपराध केला आहे ? गोरोबा भारते. ''तुह्या बापाने विहुत्मची शपथ घालून मला क्रिके. प्राणितले आहे की, दोन्ही स्त्रियांना सारख्या स्तिनि

बामबाबे, त्याप्रमाणे तु जणी मटन अरंगर्ण आहम तशीच तीही आहे. बिहुळाची छपथ मी कया मीड् ?'' गोरोबांचा हा विर्धार ऐकुन बिचारी सभी रहू लागळी. मम संतीने तिची समजुत घातली व तिला सामितले नी, ''आपण आज रात्री या गांध्टीचा विचार करू.'' भग गन्नी, भौरीबास झौप लागली असे पाहून त्या दोधीही त्यांच्या शेजारी जाऊन छोपल्या व गीगेवांचे हात त्यांनी आपल्या उगवर ठेवले. गोगंबा जागे होऊन पाहतात तो आपले हात आपल्या वायकांच्या उगवर आहेत असे त्यांच्या दृष्टीस पडले. शपथ मोडल्यामुळे ते प्रधुट्ध झाले आणि ज्या हातांनी है काम केले, त्यांना शिक्षा करण्यासाठी आपळे दोन्ही हात श्रम्बावर, आपटून तोडून टाकले. आपल्या युक्तीचा झालेला हा भयंकर परिणाम पाहृन दोघीही रट्टू लागल्या. त्या म्हणाल्या, ''संसार करावा असे आमच्या नशिबीच नाही, वंशवृद्धी व्हावी म्हणून दुसरे लग्न केले तो हे भलतेच विघ्न उपस्थित झाले. आमचे दुर्दैव म्हणून देव आमन्यावर कोपला, दुसरं काय ?'' आपल्या स्त्रिया अती दु:खी झालेल्या पाहून गोरोबांनाही दु:ख झाले व ते म्हणाले, ''तुम्ही आता दुःख करू नका, स्वस्थ असा. श्री पांडुरंग आपला पाठीराखा आहे. त्यास आपली काळजी आहे. सर्व संकटे निवारण करून तीच आपणास सुख देईछ. त्याचे निरंतर नामस्मरण करा.''

पाहनिया दोघी करिती रूदन ।

हात आपटोनी रहताती ।११।। कैसे वा विद्वले विपरीत केले । जगामध्ये झाले हासे आमुचे ॥२॥ पूर्वी याने घरे बहुतांची बुडविली । नारद, भीष्म बळी रुक्मानंद ॥३॥ प्रत्यक्ष कुरुमा पांगुळ तो जाणा । भूरदास नयना हीन जगी ॥४॥ कबीर नामयाचे घरी नाही अन्न । ऐसी पै निर्वाण भक्ती याची ।।५।। संती आणि रामी उभयता रडती । तोरा म्हणे खंती करू नका ॥६॥

गोरोबा शके १२२० च्या सुमारास होऊन गेले तर उपरोक्त अभंगात उल्लेखिलेले कबीर शके १३७०

रिवयांना सारख्या रितीन तर उपस्यक्त (mpact Factor 5.131(IIJIF)

मध्ये झाले. तेव्हा ''कविमचे जाव गोमेबाम ठाऊक असणे क्यीच शक्य नाही, हे उघड आहे, असा प्थितीत वरील अभंग प्रक्षिप्त आहे, असे म्हणण्याम बिलक्स प्रत्यवाय नाही.'''

पुढे आपादी एकादशी आली, गोरीबा आपल्या दीन्ही स्त्रियांमह पंद्रम्पूरला गेले. चंद्रभागेत प्नान करून त्यांनी पुंडळिकाचे दर्शन घेतळे व महाद्वारी येऊन भगर्वताम लोटांगण धातले. इकडे गरूडपासवर नामरेवांचे कीर्तन चाळळे होते. ज्ञानेष्टवर आणि इतर भक्त मंडळी कीर्तन ऐकावयाम वमली होती. कीर्तनात 'विट्रल' म्हणून टाळी देणयाचा प्रमंग येताच सगळे श्रीते टाळ्या वाजव् लागले, गारायांनीही अभावितपणे टाळी वाजवण्यामाठी आपले शीठे हात वर केले तीन भगवंताने गोगेवचि हात पूर्ववत केळे. हा चमत्कार पाहून सगळ्या संतांप मीटे नवळ वाडळे. त्यांनी विष्टळाचा मीटा गजर 14.141

> वैयग्याचा भेरह ती भीग कुंभार । तीटियळं कर आणेमाठी ।१।। महाद्वारी कथा श्रवण करिता । टाळी वाजविता निधे नवे ॥२॥ रेवा तुम्ही कृपादुन्छी अवलोकिला । इतयी भग्ठा प्रीतिकरी ॥३॥ गाँग म्हणे तुम्हां दायाचा अभिमान । अवतार म्हणीन थरणे लांग ।।४।।

आपल्या पतीचे हात पूर्ववत झालेले पाहुन संतीने हात जोडून प्रार्थना केळी, ''पंतरीनाथा, आपल्या भक्ताकडे त् कृपादृष्टीने पाहताच त्याचे हात पूर्ववत झाले. पण भी माइया चालकाच्या वियोगाने दृ:खी आहे. माइया वालकाची व माझी भेट करून देण्याम त् समर्थ नाहीस काय ?'' असे म्हणून ती स्पंद्रुन स्पृष्ट्रित रह् लागली. तेव्हा भगवंताम तिची करणा आळी आणि त्याने तिच्या मुलास शंगत शंगत तिच्याकडे पाठवळे. भावतच जाऊन तिने आपल्या त्या स्ट्र बाळाम कडेंबर उचलून धेतले. त्याच्या मुखावे चूंबन धेनळे. मग अविमाणी तेथे आळी. तिने गौरोवास सांगितले की, आजपासून तुझी शपथ सुरुठी. तू आपल्या दीन्ही स्त्रियांचा अंगीकार करून मुखाने संसार चालच. जगन्मातेची ही आजा एकताच सर्व संतांनी गीरोवांचा जयजयकार केला. गोर्गबांनी आपल्या खियांचा यंक्ष अमिकार केळा. भीरा कुंबार योनी आपळे पुळ पायाम्बाळी तुड्यिणे, गगाच्या भगत शम्बावर हात तीड्णे, ते _{होत्} किर्तन करतीना पुन्हा येण, तुड्यिकेल पुळ गंगत भूष अणा बाबी यद्विवेक बुद्धिला परत नाहीत पण _{श्रद्धाल} भक्तांनी यावर अवस्य निष्डा दाखित्यो आहे.

यंत भागदेव अद्वैतभवतीचा प्रचार आ_{पळ्या} कीर्तनातृन करीत असत. ''त्यांच्या भावती निर्गनगळा जाती—जमातीतील संताचा भक्तमेळा तयार _{होती} ज्ञानेष्ट्वर पंचकाबरोबर गोग कुंपार, सावता माळी, पा_{णा} भागवत, विसीवा खेचर, जोगा परमानंद, जगमित्र _{नामा} अर्थंद मुदामा, नग्हरी मोनार, वंका महार, विपाय खेनर, भीग्वामेळा च दासी जनी इत्यादीचा नामदेवांचा र्यतमेळात समावेश होती.''

आपल्या द्वातचा नैवेद्य देवाने खाल्ला याव नामदेवांना अभिमान वारणे स्वाभाविक होते. एव नामदेवांना या गांग्डीचा केवळ अभिमानच वाटत होता असे नव्हें तर त्याचा त्यांना गर्व वाटत होता. नामहेवांवी ही गर्वभावना दूर व्हावी असे स्वाभाविकव जानेखाडी संतांना वाटत असावे.

एकदा गाँगेयांना जशी इच्छा झाली की मगळ्य सत्पुरुषांना एक दिवस आपल्या घरी बोलवांवे. मा त्याप्रमाणे ते प्रत्येक संताच्या घरी गेले आणि आणल्य आगमनाने माझा आश्रम पवित्र करावा अशी प्रत्येकाल विनंती केली, गोरोवांच्या विनंतीस मान देऊन ^{मर्व} साथू त्यांच्या घरी जमा झाले. 'साधुसंत येती ^{घग} तोचि दिवाळी दमरा॥' गोरोबांना संतांच्या आगमनाने परम आनंद झाला, त्यांनी त्यांची विधिवत पुजा ^{केली} य त्यांना पंचपक्यान्नाचे भोजन घातले. निवर्गी, ^{जानले} सोपानदेव, सावता माळी, नामदेव इत्यादी संत वस्^{ले} असता ज्ञानदेव म्हणालं, ''गोगेवाकाका आपल्या ^{हरी} आज जे घर तुम्ही जमविले आहात, त्यात ^{एकंक घर} व करने घर कोणते याची परीक्षा करून, काय निका^ल होईल तो मला सांगा.'' ज्ञानेश्वगंत्र्या या आ^{ज्ञा} गर्भितार्थ गांगवांनी जाणळा.'' त्यांनी आपळी अप हाती चेऊन प्रत्येक संतांच्या मस्तकावर ती ते हाणीर चारुरहे। थापटीचा आचात नामदेवांशिवाय सर्वानी निर्हे पहन केला. गोरोबा नामदेवांपाशी आलं, तेव्हा वापदेव

्रविद्यावावाः: Interdisciplinary Multilingual Refereed Journal ImpactFactor 5.181(ШЕ)

लाता म्हणाले, तु हा काय उद्योग चालवला आहेम ला... १ होकांस आपल्या घरी बीलावृन त्यांची डोकी फोडावी, हा कंणत्या गावचा आदरसत्कार ?' 'नापदेवांचे हे " _{भाषण} ऐकृताच सगळे संत इसळे च गोरोबांनी नामदेवांकड बोह बाखबुन ज्ञानदेवास कळविले की, 'हा एवटा एक _{प्र मात्र} कच्चा आहे.'' याचा उल्लेख पुढील अर्भगात आहे.

जोहरियांचे पुढे टेवियले रत्न । त्याचे मोल उणे होईल कैसे 11211 तेमे शापरणे पारखिया हाती । आणिका न देती वायाविण ।।२।। प्रथम थापटणे निवृत्तीचे डोक्या । देग जाहला निळा परब्रह्म ।।३।। तेचि थापरणे ज्ञानदेवांवर । आता कैचे कोरे नुरे येथे ।।४।। -तेचि थापटणे सोपानाच्या डोई । यात लेश नाही कोठे कोठे ।।५।। तेचि थापटणे नामदेवावर । चोळीत समोर रड्ड लागे ॥६॥ गोरा म्हणे कोरा राहिला गे बाई । शुन्यभार नाही भाजियेला ।।७।।

''मुक्ताबाई गोरोबास म्हणाली, 'तुम्ही केलेली परीक्षा अगदी बरोबर आहे.' हे ऐकताच सर्व संत खदखदा हसू लागले व त्यामुळे नामदेव मनात फार ओशाळे डाग्ले.

येथे एक प्रश्न असा निर्माण होतो की गोरोबांनी कैलेली परीक्षा योग्य होती काय ? नामदेव तेथून निपृन गेले. काही दिवसांनी ते पंढरपूरला गेले. गोरोबांच्या भी झालेल्या स्वतःच्या अपमानाची सविस्तर हकिकत ^{पांडुरंगास} निवेदन केली. पांडुरंग म्हणाले, 'नाम्या, गोरोवांनी ^{जी परीक्षा} केली ती अगदी बरोबर आहे. जो मनुष्य ^{प्रत्मुह}ला शरण गेला नाही तो केवढाही मोठा व्युत्पन ^{आणि} भिक्तमान असला तरी तो कच्चाच आहे असे हिंहरें पाहिजे.' भगवंतांचे हे बोल ऐकून नामदेव ^{अगदी विराय}ळून गेले. ते म्हणाले, 'देवा, माझ्या अपमान हेखाचा तू परिहार करशील अशा समजुतीने मी तुजपाशी भालों होतो. पण तुही गोरोबांच्याच म्हणण्याचा अनुवाद केतीस आता पुढे मी करावे तरी काय ?' देव

म्हणाळे, 'तु आतां सद्गुम्स शम्म जांऊन त्यांचा उपवेश घे, म्हणजे तुला अद्वैताचे काय महस्य आहे ते करून येईळ,' त्याप्रमाणे पुढे नापदेवांनी विसीवा खेवर याजकडून उपदेश घेतला व इतर यंतांच्या समुदायान 'पक्का घट' म्हणुन प्रवेश करण्याचा अधिकार संपादन diest.

पण यातून एक गोष्ट स्पष्ट होते ती ही की एकंदरीत सत्पुरुष या नात्याने ''ज्ञानंदव—नामदेवांच्या भोवती असलेल्या प्रभावळीत गोरावाकाकांचे स्थान फार वरचे आहे, तो मंतांच्या 'अनुभवाचा देवा' होता. गोगेबांचा परमार्थ मार्गावरील अधिकारच फार मोठा असल्यामुळे त्यास सांरजण गोगेवाकाका म्हणत.''

''गोगेवांची उपलब्ध कविता जरी फारच थोडी आहे तरी त्यांनी टीर्घ आयुष्यात पुष्कळच भक्तिपर कविता लिहिली असली पाहिजे यात संशय नाही. असे अनुमान श्रेष्ठ समीक्षक ज.र. आजगावकर यांनी काढले आहे. पढ़े ते असेही म्हणतात, ''ही कविता फुटकळ असल्यामुळे — ग्रंथरूप नसल्यामुळे — दरम्यानच्या ६०० वर्षांच्या टीर्घकाळात ती बहुतेक नामशेष होऊन गेली. विसोवा खेचर, जनी, परिसा भागवत, सावता माळी वर्गेर तत्कालीन इतर कर्वीच्या कवितेचाही असाच प्रकार झालेला आहे."

गोरोबांनी केलेल्या संतपरीक्षेत उत्तीर्ण न **झाल्यामुळे नामदेव रुसून गेले होते.** त्यांची समजून करण्यासाठी गोरोबा काकांनी अनेक अभंग रचले आहेत. नामदेवांच्या संदर्भातील काही अभंग —

- वंदावे कवणासी निंदावे कवणासी ।
  - लिंपावे गगनासी कैसे लिंपी ।।
  - नाही जया रूप नाही जया ठाव ।
    - तेचि व्याले सर्व सांगतसे ।।
  - जिवनी चंद्रविंव विंवले पै साचें ।
  - परि नाही ते नितंबिले जबळे जेवीं ।।
  - म्हणे गोरा कुंभार नामया जिवलगा । आर्लिंगन दे गां मायवापा ॥४॥
    - २. सरितेचा ओघ सागरी आटला ।
      - विदेही भेटला मनामन ॥१ ॥
  - म्हणे गोरा कुंभार परियेसी नामदेवा । सापडला ठेवा विश्रांतीचा ॥४॥

शिवाबार्ता: Interdisciplinary Multilingual Refereed Journal ImpactFactor 5.131(IIIIF)

३. कायसास बहु घालिसी माळ । तुज येणेविण काय काज ।। १ ।। म्हणे गोरा कुंभार कोणी नाही दुजे । विश्वरूप तुहो नामदेवा ।।४।।

आनंदानुभव :

मुकिया साखर चाखाया दिशली । बोलता ती बोली बोलवेना ॥ तो काय शब्द खुंटला अनुवाद । आपुला आनंद आधाराया ॥ आनंदी आनंद गिळोनी राहणे । अखंडित होणे न होतिया ।। म्हणे गोरा कुंभार जीवन्मुक्त होणे । जग हे करणे शहाणे बापा ।।४।।

देवाला मागणे :

देवा तुझा मी कुंभार । नाशी पापाचे डोंगर ।। ऐशा संतापे हो जाती । घडे साधूची संगती ।। पूर्ण कृपा भगवंताची । कुंभार गोरा मागे हेचिं ।।३।। गोरोबाच्या घराची व जेथे त्यांनी मूल तुडविले ती जागा तेरढोकी येथील लोक अजूनही दाखवतात. भक्तगण या स्थळाला वंदन करून गोरा कुंभाराच्या भक्तीला आदराने नमन करतात.

गोरोबाचे २० अभंग हे सकल्छ संत गाथेत समाविष्ट आहेत. निर्गुणाचा संग, निर्गुणाचे भेटी आलो सगुणासंगे अशा अभंगातून सगुण—निर्गृणाबद्दलची मते सांगितली आहेत. निर्गुणाचा संग धरल्याने काय अवस्था होते हे त्यांनी खालील अर्थगाव्यारे सांगितले आहे. निर्गुणाचे भेटी आलो सगुणासंगे ।

तव झालो प्रसंगी गुणातीत ।। १।। मज रूप नाही नाव सांगु काई । झाला बाई काई वोलू नये ॥ २॥ बेलता आपली जिन्हा पै खादली । खेचरी लागली पाहता पाहता ॥ ३॥ म्हणे गोरा कुंभार नाम्या तुझी भेटी । सुखासुखी मिठी पडली कैसी ॥ ४॥

अशाप्रकारे संत गोरोबा काका हे वारकरी संप्रदायातील अत्यंत सन्माननीय संत होते. त्यांच्या नावावर अत्यंत मोजके अभंग असले तरी त्यांना संतामध्ये अत्यंत आदराचे स्थान मिळाले आहे. त्यांनी आपल्या अर्थमातून नामदेव महातन्य, संत महिमा आनंदानुभव, भक्ती, परमेश्वराचे नामस्मामा अभा विषयावर अभंग रचना केल्या आहेत. एखा_{णी} न्यायाश्विशाला सन्मान मिळावा त्यापेशा जाम्त _{सन्मान} संताचे परीक्षण करतांना संत गोरा कुंभार यांना वाक्_{री} संप्रदायातील संतानी दिला होता. त्यांना 'संत पर्ग_{शक} शंत गोरोबा काका' हे नामनिधान शोधने,

संदर्भ टिपा :

१. तर्कतीर्थ श्री. लक्ष्मणशास्त्री जोशी (संपा) मराठी विश्वकोश खंड ५, म.स. साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई १९७७ (पृ. २४७)

२. ज.र. आजगावकर — प्राचीन मगर्रा संतकवी, सौ. कमला आ. आजगावकर, दादर, मुंहं १९५७ (पृ. ३०)

३. हरी श्रीधर शेणोल्टीकर (संपा.) नामंत्र गाथा, साहित्य अकादमी दिल्ली. पुनर्मुद्रण २०१२ (प् 3)

४. छ.रा. नसिराबादकर — प्राचीन मगरी वाङ्मयाचा इतिहास, फडके बुक सेलर्स, कोल्लपू दुसरी आवृती १९९६ (円、 芽、 いく)

You Tube Channel

SHARE

COMMENT

SUBSCRIBE

We request you to all the Education Department employees to submit our Youtube Educational Channel in the name of Vidyawarta. Through this channel, we are trying to provide information about educational Activity, teaching methods video, new rules about education sector. So you subscribe to this quality video channel and share it with other colleagues.

Edit By

Dr. Gholap Bapu Ganpat Parli Vaijnath, Dist.Beed 431 515 (Maharashtra, India) Cell: +91 75 88 05 76 95

Publisher & Owner Archana Rajendra Ghodke Harshwardhan Publication Pvt.Ltd. At.Post.Limbaganesh, Tq.Dist.Beed-431 126 (Maharashtra) Mob.09850203295 E-mail: vidyawarta@gmail.com www.vidyawarta.com

₹ 400/-

ISSN-2319 9318